

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

TYSKLAND – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2020

I. SAMMANFATTNING

Tyskland är en väl utvecklad parlamentarisk demokrati och rättsstat och skyddet för de mänskliga rättigheterna är gott.

Landet är en federal stat med en tydlig ansvarsfördelning mellan förbunds nivå och förbundsländerna. Landets sociala skyddsnät är välutvecklat och det ekonomiska välståndet är högt. Regeringen arbetar aktivt med att uppfylla sina förpliktelser för att åtnjutandet och skyddet av de mänskliga rättigheterna ska vara detsamma i både östra och västra Tyskland. I händelse av överträdelser finns fungerande kontrollmekanismer och överprövningsinstanser.

Den tyska säkerhetstjänsten pekar på högerextremism som det största hotet mot landets demokrati och inre säkerhet. Detta understryks av ett par uppmärksammade politiskt motiverade attentat de senaste åren samt anklagelser om institutionaliserad rasism och högerextremism inom militären och polisen. Ett flertal högerextrema organisationer har förbjudits. Efter att säkerhetstjänsten 2020 förklarat det politiska partiet *Alternative für Deutschlands* falang *Flügel* som högerextrem upplöste partiet självmant falangen.

Regeringens lagförslag att utöka medieplattformars ansvar för olagligt innehåll har kritiserats för att medföra en inskränkning av yttrandefriheten.

Arbetsrättsliga rättigheter efterlevs väl. Anställningsskyddet är starkt och alla anställda har en rätt att organisera sig. Åtgärder har vidtagits för att förbättra arbetsvillkoren för säsongsarbetare.

Möjligheten att informera om abortmöjligheter har ökat men utgör alltjämt en källa till kritik mot regeringen. Tysklands ratificering av Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet trädde i kraft i februari 2018.

Hbtqi-personers rättigheter är lagstadgade och sedan december 2018 erkänns ett tredje kön juridiskt. En ökning av anmälningar om hatbrott mot hbtqi-personer har registrerats.

Barnets rättigheter är väl omhändertagna och 2020 skärptes strafflagen och *cyber grooming* av barn förbjöds. Förekomsten av barnpornografi på internet är ett växande problem och antalet anmälningar om sexuella övergrepp mot barn har ökat.

Coronapandemin har synliggjort både styrkor och svagheter i demokratin i Tyskland. Författningsdomstolen har aktivt bevakat rättighetsperspektivet i de vidtagna åtgärderna. Samhällsnedstängningen har medfört en inkomstsänkning för många. Rörelsefriheten och demonstrationsfriheten har periodvis begränsats. Förekomsten av våld i nära relationer befaras ha ökat ytterligare. Distansundervisning har inneburit utmaningar i synnerhet för barn i låginkomstfamiljer.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Förbundsrepubliken Tyskland är en väl utvecklad parlamentarisk demokrati och rättsstat. De mänskliga rättigheterna är skyddade i grundlagen från 1949. Maktodelningsprincipen är grundlagsskyddad och har en central roll inom tysk förvaltningsrätt.

En författningsdomstol övervakar att grundlagen efterlevs. Domstolen har 16 domare vilka utses för en period om tolv år. För att värna domarnas oberoende kan perioden inte förlängas. Av samma skäl kan en domare i författningsdomstolen bara avskedas på ett fåtal och mycket begränsade grunder, andra disciplinära påföljder än avsked är uteslutna. Hälften av domarna utses av förbundsdagen i en sluten omröstning på

förslag av en valkommitté, den andra hälften utses av parlamentets överhus förbundsrådet. Domare till den högsta instansen vid landets övriga federala domstolar väljs av en valkommitté bestående av de 16 förbundsländernas justitieministrar.

Tyskland återfinns på plats sex i *World Justice Projects Rule of Law Index* 2020. Placeringen är en indikation på att landet har väl fungerande kontrollmekanismer och överprövningsinstanser i händelse av överträdelse. Respekten för de mänskliga rättigheterna tillmäts stor vikt av såväl den federala som förbundsländernas regeringar och arbetas aktivt med genom lagstiftning och påverkansarbete, inte minst mot bakgrund av förbrytelserna under den nationalsocialistiska perioden 1933–1945 och kränkningarna under DDR-regimen.

Korruptionsgraden i landet är låg. Tyskland hamnade 2020 på plats nio i *Transparency Internationals* index över upplevd korruption. De brister som *Transparency International* pekar på är att kopplingar mellan politiker och lobbyister, trots åtgärder, inte är tillräckligt transparenta och att finanstillsynen av exempelvis fastighetssektorn och bankväsendet är otillräcklig. Ett par större korruptionsskandaler inom *Wirecard* och *Deutsche Bank* de senaste åren har synliggjort behovet av reformer av tillsynen och utökade resurser till granskningsmyndigheterna. De två fallen har fått omfattande konsekvenser med flera avgångar även på politisk nivå.

Rättssäkerhet

Domstolarna, som präglas av en hög grad av transparens, är självständiga i förhållande till den exekutiva makten. Konstitutionen ger åtalade rätt till en rättvis och offentlig rättegång.

Civil- och straffrättsliga frågor behandlas enligt rättsliga ramverk och med korrekt rättsförfarande. I det federala Tyskland har de sexton förbundsländerna vittgående befogenheter på rättskipningsområdet med egna rättsvårdande myndigheter. Domstolspraxis kan därför skilja sig åt mellan förbundsländerna. Förbundsdagens petitionsutskott har till uppgift att på ansökan av enskilda personer pröva om befintlig eller föreslagen lagstiftning strider mot grundlagens skydd för mänskliga rättigheter. Utskottet har även befogenhet att föreslå lagändringar.

Samtidigt som skyddet för de mänskliga rättigheterna sammantaget är gott, kritiserar *Amnesty International* att förbundsländer gett polisen verktyg såsom fysisk och dataövervakning även i förhållande till personer som inte är direkt misstänkta för brott. *Amnesty International* är även kritiska mot att obligatoriet för poliser att bära identifikationsmärken bara införts i 10 av 16 förbundsländer och att det saknas besvärsmekanismer på såväl federal som förbundslandsnivå för att hantera polisens juridiska överträdelser.

I samband med *Black Lives Matter*-rörelsens globala genomslag 2020 fördes en intensiv samhällsdebatt om etnisk profilering samt förekomsten av institutionell rasism inom den tyska polisen och militären. Inrikesministeriet har som en följd av denna debatt tillsatt en utredning som ska presenteras 2021.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Rättssystemet är väl utvecklat och straffrihet anses inte förekomma. Förbundspresidenten får besluta om benådning under förutsättning att en regeringsföreträdare också undertecknar benådningen.

Förbundsdagens utskott för mänskliga rättigheter och humanitär hjälp övervakar efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna och arbetar nationellt och internationellt för att stärka skyddet av de mänskliga rättigheterna. Utrikesministeriets särskilda representant för mänskliga rättigheter och humanitär hjälp har mandat att föreslå nationella politiska förbättringar på området och fungerar som länk mellan regeringen och civilsamhället.

Tyska institutet för mänskliga rättigheter har uppdrag från förbundsdagen att övervaka efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna, hålla civilsamhället informerat samt arbeta preventivt.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Tyskland återfinns i toppen i viktiga demokratiindex, såsom *Freedom House*. Det politiska systemet präglas av landets federala struktur och maktodelningsprincipen. På federal nivå återfinns ett tvåkammerssystem

med förbundsdagen och förbundsrådet. Förbundsdagen väljs vart fjärde år i fria och allmänna val i en kombination av direkt- och partival. Alla tyska medborgare som uppnått 18 års ålder är röstberättigade, även de som befinner sig utanför landets gränser. Tyska medborgare som fyllt 18 år kan kandidera till den tyska förbundsdagen.

Partiväsendet är väl utvecklat. Valdeltagandet låg i förbundsdagsvalet 2017 på 76 procent, en ökning på cirka fem procentenheter i förhållande till valet 2013. Det invandringskritiska partiet *Alternative für Deutschland* (AfD) vann som tredje största parti för första gången inträde i förbundsdagen och blev därmed även det största oppositionspartiet.

Åtta procent av förbundsdagens medlemmar har utländsk bakgrund, det vill säga minst en utrikesfödd förälder, vilket är att jämföra med 26 procent hos befolkningen.

Förbundskanslern, Angela Merkel, liksom sex av regeringens femton ministrar är kvinnor. Andelen kvinnliga förbundsdagsledamöter sjönk med ungefär en tredjedel till 31 procent i valet 2017. Denna negativa trend resulterade i initiativ om att införa kvotering på valsedlarna. Flera partier nominerar självmant kvinnor på varannan valbar plats i listvalen. Två delstaters högsta förvaltningsrätter har förklarat att kvotering inte är förenligt med grundlagen. Den federala förvaltningsdomstolen (högsta instans) har vid 2020 års utgång inte tagit ställning i frågan.

Oppositionspartierna, som vid innevarande mandatperiod förfogar över 310 av 709 mandat i förbundsdagen, kan genom en så kallad parlamentarisk fråga begära skriftlig information från regeringen. Verktuget utgör oppositionens främsta instrument i dess ansvarsutkrävande gentemot regeringen. Från och med denna mandatperiod deltar förbundskanslern därutöver tre gånger om året i en allmän frågestund i förbundsdagen.

Förbundsrådet har till uppgift att tillvarata förbundsländernas intressen gentemot den federala regeringen. Mandaten för rådets 69 medlemmar, som direkt representerar regeringarna i de 16 förbundsländerna, är bundna till resultaten från förbundslandsvalen. Dessa val äger rum vart fjärde eller femte år beroende på förbundsland. Förbundsländerna har en

hög grad av självstyre och lagstiftar själva om bland annat kultur- och utbildningspolitik, polisväsen och socialhjälp. Vart femte år väljs en förbundsresident av förbundsförsamlingen, som är sammansatt av förbundsdagens och förbundsrådets ledamöter. Förbundsresidenten, som kan sitta i högst två mandatperioder, har främst en representativ funktion men föreslår bland annat val av förbundskansler, godkänner federala lagar och undertecknar internationella överenskommelser och traktat.

Författningsdomstolen har, förutom uppgiften att övervaka att grundlagen efterlevs, även en exklusiv kompetens att förbjuda politiska partier vars verksamhet anses strida mot grundlagen. Så har endast skett vid två tillfällen, båda under 1950-talet. I mars 2020 meddelade den statliga myndigheten för författningsskydd (BfV, vars uppdrag går att jämföra med säkerhetspolisen) att partiet *Alternative für Deutschlands* mest högerextrema falang *Flügel* var satt under bevakning på grund av sin grundlagsvidriga ideologi. *Flügel* upplöstes av partiet innan bevakningen inleddes.

År 2020 begicks drygt 44 000 politiskt motiverade brott, en ökning med cirka 3 000 brott jämfört med året innan. Av dessa var cirka 3 350 våldsbrott. Detta är den högsta nivån sedan statistik började föras på området 2001. Enligt den federala kriminalpolisen och BfV utgör de högerextremt motiverade brotten störst hot mot samhället.

Det civila samhällets utrymme

Det civila samhället har stort utrymme i Tyskland. Nästan varannan tysk är engagerad i en eller flera av civilsamhällets organisationer. Regeringen använder sig regelmässigt av dialoger med allmänhet och företrädare för ickestatliga organisationer i samband med förberedelser av större beslut och processer.

Rätten till förenings- och församlingsfrihet, vari frihet att demonstrera ingår, är grundlagsskyddad men kan inskränkas genom lag. Det är sålunda möjligt att förbjuda organisationer vilkas aktiviteter av författningsdomstolen, inrikesministeriet eller förbundsländerna bedöms stå i strid med den författningssenliga demokratiska ordningen eller på annat sätt är olagliga. Möjligheten att meddela organisationsförbud har de

senaste åren börjat användas mer frekvent för att stävja framför allt högerextrema element.

Fonden *Demokratie leben!* är förbundsregeringens största satsning på demokrati och motverkande av extremism och förfogar över drygt 115 miljoner euro.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det grundlagsskyddade förbudet mot tortyr efterlevs väl. Förhållandena i tyska fängelser anses hålla hög internationell standard.

I juni 2019 mördades politikern Walter Lübcke i sitt hem på grund av sin invandringsvänliga politiska hållning. Dådet beskrivs som det första politiskt motiverade mordet sedan Tysklands återförening. Gärningsmannen dömdes sedermera till livstids fängelse.

Tyskland är i viss mån ett destinationsland för offer för människohandel. Det rör sig främst om unga kvinnor som tvingas sälja sexuella tjänster, men det förekommer även rapporter om tvångsarbete inom restaurang-, hotell- och byggsektorn. Köp av sexuella tjänster från en person som misstänks vara offer för människohandel är förbjudet.

Prostitutionslagstiftningen erkänner prostitution som ett yrke. Antalet män och kvinnor som befinner sig i prostitution beräknas uppgå till minst 150 000. Mörkertalet antas vara högt. Personer i prostitution har rätt att organisera sig fackligt och är skyldiga att betala skatt på sina inkomster. Det pågår en debatt om huruvida prostitutionslagstiftningen behöver ses över för att bättre skydda de prostituerade.

Totalt 116 attentat mot flyktingförläggningar registrerades 2019, en minskning med 87 procent från 2016. Majoriteten av attentaten tillskrivs högerextrema personer. Främlingsfientlig högerpopulism och högerextremism återfinns i alla delar av landet men är särskilt utbredd i de delar av landet som tidigare utgjorde DDR.

Under 2019 och 2020 utfördes två uppmärksammade dåd med högerextrema förtecken. I Halle sköt en gärningsman två personer med utländsk härkomst efter att ha misslyckats att bryta sig in stadens synagoga. I Hanau dödade en man nio personer med utländsk bakgrund. Dåden har tagits som intäkt av såväl regeringen som allmänheten för att det behövs ytterligare krafttag för att bemöta extremism.

Regeringen har i sin strategi för att bekämpa coronapandemin konsekvent åberopat att rätten till liv är överordnad andra rättigheter såsom mötesfriheten och ekonomiska rättigheter.

Dödsstraff

Dödsstraffet är sedan 1949 förbjudet enligt grundlagen. I DDR avskaffades dödsstraffet 1987.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Personer som bedöms ha för avsikt att ansluta sig till terrorgrupper utomlands kan beläggas med utreseförbud och fråntas pass och id-kort i upp till tre år.

För att motverka spridningen av covid19-viruset har restriktioner för resor inom och mellan de tyska förbundsstaterna periodvis införts under år 2020.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Grundlagen garanterar tryck- och yttrandefrihet i Tyskland. Medierna är fria och oberoende från staten och censur är förbjudet enligt grundlagen. Vissa begränsningar gäller för antidemokratiska rörelser, uppvigling till våld och offentligt förnekande av Förintelsen.

Tyskland ligger i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex 2020 på plats elva, vilket är en förbättring med fyra placeringar från 2018. Att journalister ibland får utstå hot och påtryckningar från framför allt högerextrema grupper, samt den tryckta pressens finansiella utmaningar, drar ner omdömet.

Sociala medieplattformar åläggs, genom lagen *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* från 2017, att snabbt radera straffbara inlägg som exempelvis

innehåller hets mot folkgrupp eller förtal. Regeringens förslag till komplettering av lagen som därtill ålägger mediaplattformar att också rapportera olagligt innehåll till polisen pausades av förbundsrepubliken Frank-Walter Steinmeier i oktober 2020 till dess författningsdomstolen tagit ställning till dess förenlighet med den tyska grundlagen. Kompletteringen har också kritiserats av den politiska oppositionen och av civilsamhället för att inskränka yttrandefriheten på internet och att den riskerar leda till statlig åsiktskontroll.

Tyskland har enligt EU-kommissionens *Digital Economy and Society Index* för 2020 bland EU:s lägsta tillgång till statlig e-service. Ett flertal grundläggande tjänster såsom skatteärenden och folkbokföring kan endast lämnas in genom ett fysiskt möte, vilket försämrat medborgarnas tillgång till myndigheterna när kontor stängt i pandemidämpande syfte.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötesfriheten är skyddad i grundlagen och respekteras i allmänhet väl. Grupper som vill anordna demonstrationer måste anmäla detta minst 48 timmar i förväg och uppge en ansvarig person och demonstrationens namn. I syfte att begränsa smittspridning under coronapandemin införde flera förbundsländer periodvis en begränsning av antal deltagare. Författningsdomstolen uttalade i ett snabbförfarande i augusti 2020 att demonstrationsanmälningar inte fick avslås utan individuell prövning av hur organisatören avsett att vidta smittdämpande åtgärder.

En serie stora demonstrationer genomfördes på flera orter i samband med att pandemirelaterade restriktioner infördes, vilka även lockade extremistrelser och konspirationsteoretiker. Polisen upplöste demonstrationerna då de genomfördes i strid med rådande smittdämpande regler. I slutet av augusti 2020 gjordes ett ofullbordat stormningsförsök av den tyska parlamentsbyggnaden, dock utan några personliga eller materiella skador. Reportrar utan gränser rapporterar om upprepat våld från demonstranterns sida mot reportrar och fotografer i samband med protesterna.

Även *Black Lives Matter*-rörelsen lockade i juni 2020 stora demonstrationer i ett flertal städer trots de pandemirelaterade begränsningarna av demonstrationsfriheten.

Religions- och övertygelsefrihet

Den tyska grundlagen garanterar religions- och övertygelsefrihet och förbjuder diskriminering på basis av religiös övertygelse. Denna rättighet upprätthålls i stor utsträckning. Som en konsekvens av att lagstiftning på området återfinns på förbundslands-nivå finns det skillnader mellan de enskilda förbundsländerna. De senaste åren har flera förbundsländer fattat beslut om förbud för olika yrkesgrupper mot att bära heltäckande slöja.

Den tyska staten har initierat en s.k. ”tysk islam” för att förena den muslimska teologin med den tyska kulturen. Bland annat har utbildningar av imamer inrättats vid tyska universitet och regeringen för en regelbunden dialog med muslimska samfund. ”Tysk islam” tar exempelvis avstånd från sharia-lagstiftning.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Fackliga rättigheter och relaterade frågor

Tyskland har ratificerat Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta kärnkonventioner. Konstitutionen och andra lagar förbjuder diskriminering på arbetsmarknaden. Tyskland placeras i bästa kategorin i *International Trade Union Confederation Global Rights Index* med bedömningen att endast sporadiska överträdelser av fackliga rättigheter äger rum.

Alla anställda har rätt att organisera sig fackligt. Enligt Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) var 16,5 procent av alla förvärvsarbetande tyskar fackligt anslutna 2018. Andelen anslutna har minskat successivt de senaste 20 åren från 26 procent 1998. Vissa statliga ämbetsmän saknar strejkrätt vilken annars är skyddad i grundlagen. Tyskland har ett relativt starkt anställningsskydd. En person som varit anställd i minst sex månader i ett företag med minst tio anställda kan inte sägas upp utan saklig grund.

Arbetsförhållanden styrs av en kombination av lagstiftning, kollektivavtal, branschavtal och individuella anställningsavtal.

Enligt *Eurostat* uppgick arbetslösheten bland den arbetsföra befolkningen i oktober 2020 till 4,3 procent. Ungdomsarbetslösheten var under samma

period 6,1 procent. Den lagstadgade minimilönen har höjts kontinuerligt de senaste åren och uppgick i december 2020 till 9,35 euro per timme. Den som tidigare varit långtidsarbetslös har rätt till minimilön efter sex månaders arbete. År 2020 uppgick bruttomedelinkomsten till 3 994 euro per månad. Tyskland har en relativt stor låglönesektor. För åtta procent av löntagarna förelåg 2019 risk för relativ fattigdom (definierat som mindre än 60 procent av genomsnittsinkomsten), vilket var en lägre siffra än året före.

Under pandemin 2020 infördes arbetsmarknadsåtgärder såsom korttidsarbete, vilket medförde att ett betydande antal arbetstillfällen och anställningar kunde säkras men också att många personer förlorade en del av sin inkomst. Vid samhällsnedstängningen drabbades personer med så kallade minijobb hårt när deras arbetsuppgifter inte kunde utföras. Innehavare av minijobb, ofta kvinnor efter föräldraledighet, nyanlända och lågutbildade, är inte berättigade ersättning för korttidsarbete.

Mäns löner låg 2019 i snitt 19 procent över kvinnors. Skillnaden minskade det året med en procentenhet, men ligger alltjämt över EU-genomsnittet. Skillnaden förklaras med att fler kvinnor är anställda i låglöneyrken och att färre kvinnor innehar chefspositioner. Skillnaden i lön mellan män och kvinnor med likvärdiga kvalifikationer, arbetsuppgifter och erfarenheter ligger kvar på 6 procent.

Säsongsarbetare får inte ges sämre arbetsvillkor än permanent anställd personal. Efter att ett pandemiutbrott vid ett slakteri i västra Tyskland i juni 2020 synliggjorde trångboddhet, missbruk av arbetstid och undanhållande av lön antogs en lag för bättre kontroll av säsongsarbetares arbetsvillkor. Lagen trädde i kraft 1 januari 2021.

Drygt 36 procent av förvärvsarbetande kvinnor arbetade 2019 deltid. Motsvarande siffra för män var 9,5 procent. Såväl kulturella som strukturella faktorer såsom otillräcklig tillgång till barn- och äldreomsorg bidrar till denna skillnad som även påverkar pensionsnivåerna. Sambeskattnings minskar de ekonomiska incitamenten för många gifta kvinnor att arbeta heltid.

Andelen kvinnor i ledningsposition respektive styrelser i de 200 största företagen uppgår till 11,5 resp. 30 procent 2020. Frivilliga åtgärder för att öka andelen kvinnor har bedömts vara otillräckligt, varför regeringen har presenterat ett lagstiftningsförslag som ålägger börsnoterade företag med facklig representation i styrelsen och fler än tre medlemmar i ledningsgruppen att ha minst en kvinna i ledningsposition. I företag där tyska staten har ett majoritetsstyre måste minst 30 procent av styrelsen och en del av ledningsgruppen bestå av kvinnor. Lagstiftningen förväntas träda i kraft under 2021.

En lag om hållbara leveransvärdekedjor diskuteras inom regeringen. Lagförslaget ålägger större företag ansvar att tillse att dess leveranskedjor säkerställer de anställdas mänskliga rättigheter och skäliga anställningsvillkor.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Tillgången till vård är i en internationell jämförelse mycket god med 4,3 läkare per 1000 invånare 2018. Alla medborgare måste ha antingen en privat eller allmän sjukförsäkring, vilka båda ger vård till ingen eller en låg egenkostnad. Systemet är kritiserat då det allmänt uppfattas ge bättre vård till privatförsäkrade. Sett till egenkostnad och väntetider är skillnaderna i praktiken ofta endast marginella. De totala hälsoutgifterna låg 2019 på 11,65 procent av BNP. Medellivslängden vid födseln 2019 låg på 81 år för befolkningen, 83 för kvinnor och 79 för män.

I Tyskland är abort som utgångspunkt olagligt men tillåts under vissa villkor. En abort kan utföras av en läkare förutsatt att kvinnan kan uppvisa ett intyg där det framgår att hon har erhållit rådgivning samt att det inte har gått mer än tolv veckor sedan befruktning. Efter vecka tolv krävs att kvinnan har mottagit rådgivning samt har ett domstolsbeslut där det framgår att aborten syftar till att skydda kvinnans kroppsliga eller psykiska hälsa. Den övre gränsen för abort är vecka 22. Skulle graviditeten utgöra en fara för kvinnans liv är abort dock tillåtet under hela graviditeten. Abort ingår inte som utbildningsmoment under läkarutbildningen.

Läkare och sjukhus har sedan 2019 rätt att informera om att de utför aborter, dock ej med vilken metod, sedan paragraf 219a i den tyska

strafflagen (StGB) som förbjuder information och reklam av aborter justerades. Andra aktörer har rätt att både informera om metoder och utförare. Lagparagrafen är kraftigt kritiserad dels för att inskränka kvinnors möjlighet att genomgå en abort, dels för att öka risken för okvalificerad informationsspridning. Flera läkare har blivit anmälda för att ha agerat i strid med paragrafens påbud och en uppmärksammad rättsprocess mot en läkare pågår.

Mödravården är väl utvecklad i Tyskland med regelbundna kontroller under graviditeten. Spädbarnsdödligheten 2018 låg på 3,2 dödsfall per 1 000 levande födselar och mödradödligheten på sju dödsfall per 100 000 levande födselar 2017.

Tyskland har obligatorisk sex- och samlevnadsundervisning sedan 1969. Det är straffbart och bötesbelagt för föräldrar att hindra sina barn från att ta del av den obligatoriska undervisningen. Undervisningsområdena är jämförbara med de svenska.

Tyskland är ett tätbefolkat och industrialiserat land. Föroreningar och utsläpp utgör ett problem, framför allt i storstäder och industriområden. Enligt Europeiska miljöbyrån avled 2018 över 63 000 personer i Tyskland i förtid till följd av partiklar i luften och över 9 000 personer till följd av kvävedioxid- och ozonbelastning. De senaste åren har luftkvalitén emellertid förbättrats avsevärt, framför allt genom att kvävedioxidbelastningen sedan 2019 gått ner markant i hela landet och utsläppsgränsvärdena endast överskrids i ett fåtal städer. Samtidigt har forskare från bland annat Max Planck-institutet beräknat att 26 procent av de samlade dödsfallen i covid-19 i Tyskland kan kopplas till för hög partikelbelastning.

Rätten till utbildning

I det federala Tyskland ansvarar förbundsländerna för skolväsendet. Skolplikt råder för alla barn, i regel från sex års ålder och som längst till 18 års ålder. Alla offentliga skolor är kostnadsfria. Nära 100 procent av barn i åldern 7–15 går i skolan. År 2019 avsatte Tyskland enligt *Eurostat* 4,3 procent av BNP till utbildningssektorn. Läs- och skrivkunnigheten i Tyskland ligger på 99 procent. Samtidigt har studier visat att läs- och skrivkunnigheten i tyska hos drygt sex miljoner vuxna tyskar är för låg

för att de i praktiken ska kunna ta del av daglig politisk och samhällsinformation.

Det tyska skolsystemet har återkommande kritiserats av bland annat FN och OECD för att eleverna måste välja mellan yrkes- och studieförberedande utbildning redan i tioårsåldern och att detta val ofta styrs av socioekonomiska faktorer. I vissa förbundsländer väljer föräldrarna inriktning för sina barn, medan i andra förbundsländer beslutar lärarna.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Tyskland är en modern industristat med en stark offentlig sektor. Den övervägande majoriteten av landets invånare åtnjuter en mycket god levnadsstandard. Tyskland låg 2020 på plats sex av 189 i UNDP:s index för mänsklig utveckling.

De generella skillnaderna vad gäller inkomst och levnadsstandard mellan de östra och västra delarna av landet har de senaste åren minskat och numera är skillnaden istället större mellan städer och landsbygd. Utjämningskatten som syftade till att förbättra situationen i landets östra delar avskaffades 2020 för merparten av de tyska skattebetalarna.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Den tyska grundlagen garanterar jämställdhet mellan kvinnor och män. Den allmänna lagen för lika behandling förbjuder bland annat diskriminering på grund av kön i arbetslivet. Lagen om skydd mot våld omfattar bland annat våld i hemmet och *stalking*.

Tysklands ratificering av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) trädde i kraft den 1 februari 2018. Enligt Rikskriminalpolisen (BKA) utsattes 2019 knappt 142 000 personer för våld av en nära anhörig. Av offren var 81 procent kvinnor. BKA befarar att våldet i nära relationer har ökat under samhällsnedstängningen 2020, vilket styrks av studier och uppgifter från telefonhjälpplinjier.

Sexualbrottslagen skärptes 2016 mot bakgrund av händelserna under nyårsnatten 2015/2016 då fler än 1 200 kvinnor utsattes för olika brott, varav 642 rena sexualbrott, av fler än 2 000 män. Lagen utgår från kvinnors rätt till självbestämmande samt principen ”ett nej är ett nej”. Kravet på att offret ska göra fysiskt motstånd för att det ska anses som ett nej togs bort. Medlemmar i en grupp kan åtalas även om bara en eller några enskilda av gruppens medlemmar gör sig skyldiga till sexuella övergrepp. År 2019 registrerade BKA 9 426 anmälningar om våldtäkt och sexuella övergrepp.

Såväl tvångsäktenskap som barnäktenskap är förbjudna enligt lag. Även polygami är förbjudet, men kan godkännas i efterhand om äktenskapsförhållandet gällt vid flytt till landet. Kvinnlig könsstympning är olagligt och kan ge upp till 15 års fängelse, oavsett om den äger rum i Tyskland eller utomlands. I Tyskland har 68 000 kvinnor blivit könsstympade enligt ministeriet för familj, äldre, kvinnor och ungdom.

Barnets rättigheter

Tysk lagstiftning ger ett omfattande skydd för barn mot våld och förbjuder uttryckligen äga. Barnets rättigheter bevakas i första hand av Tyska barnhjälpen – en oberoende statlig organisation. En barnkommission är knuten till förbundsdagen, men saknar mandat att ta emot och utreda anmälningar på området. Arbete pågår för en grundlagsändring för att stärka barns rättigheter, beaktandet av barnets bästa och barnets rätt att bli hört.

Omfattningen av fysisk barnmisshandel har de senaste åren genomgående legat på runt 4 200 registrerade fall per år. Däremot registrerade den federala kriminalpolisen att anmälningar om sexuellt våld mot barn ökade med drygt åtta procent mellan 2018 och 2019 till nästan 19 000 fall om året. Myndigheten registrerade även en sextiofemprocentig ökning av antalet barnpornografiska ärenden under samma tidsperiod, totalt drygt 12 200 fall 2019. Barnpornografi är förbjudet enligt lag, men dess förekomst på internet är ett växande problem. I mars 2020 trädde ett tillägg i strafflagen i kraft, vilket förbjuder s.k. *cyber grooming*, kontakt med barn på nätet i sexuellt syfte. Tillägget ger även polisen förbättrade utredningsmöjligheter. Ministeriet för familj, äldre, kvinnor och unga

inrättade tillsammans med regeringens företrädare för frågor om sexuell utnyttjande av barn i december 2019 ett nationellt råd till syfte att skapa en interdisciplinär dialog om hur sexuellt våld mot barn och unga kan motverkas.

Vart femte barn levde 2019, enligt *Bertelsmann Stiftung*, permanent eller periodvis i relativ fattigdom under en period om minst fem år. De regionala skillnaderna är stora, om än minskande, mellan östra och västra Tyskland. Stiftelsen varnar för att de sociala skillnaderna ökat under samhällsnedstängningen relaterad till coronapandemin och att distansundervisningen har påverkat barnen hårt och i synnerhet barnen till låginkomsttagare. Trångboddhet och bristande tillgång till internetuppkoppling är två centrala faktorer. Regeringen får kritik från civilsamhället för att inte i tillräcklig utsträckning ha tillmötesgått barns behov under pandemibekämpningen.

FN:s kommitté för barnets rättigheter har uppmanat Tyskland att upphöra med rekryteringen av minderåriga till Försvarsmakten. Försvarets rekryteringskampanjer har dock fortsatt. 2020 rekryterades 1 146 personer under 18 år, en minskning med cirka 30 procent jämfört med 2019. Minskningen anges bero på en generellt minskad rekrytering, men också den kritik Försvarsmakten mottagit.

Det tyska utrikesministeriet har ålagts av domstol att bistå tyska barn och deras mödrar som befinner sig i läger i nordöstra Syrien för IS-kombattanter att återvända till Tyskland. Barn har enligt grundlagen en omfattande rätt att inte separeras från sina föräldrar. Ministeriet har under 2019 och 2020 repatrierat barn och deras mödrar, men fortfarande befinner sig ett okänt antal barn i de syriska lägren.

Straffbarhetsåldern är 14 år.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Grundlagen föreskriver allas likhet inför lagen och förbjuder diskriminering på grund av kön, ras, språk, härkomst, trostillhörighet eller politisk åskådning. En statlig ombudsman övervakar all form av diskriminering, informerar, tar emot klagomål och stödjer den som

utsatts för diskriminering. Liknande institutioner finns i alla sexton förbundsländer.

Strafflagstiftningen förbjuder spridande av rasistisk propaganda och hets mot folkgrupp. År 2019 registrerades 695 främlingsfientliga våldsbrott – en minskning med 15 procent från föregående år. Under 2019 registrerade BKA 2 032 antisemitiska brott, en ökning med 13 procent sedan föregående år. Över hälften av brotten utgjordes av hets mot folkgrupp.

Regeringen enades under 2020 om att ersätta begreppet ”ras” med ”på rasistisk grund” i grundlagens förbud mot diskriminering. Regeringen vill på så sätt understryka att människor inte kan indelas i raser. Förslaget kommer att behandlas i förbundsdagen och förbundsrådet.

Det finns fyra officiellt erkända nationella minoriteter: sorber, danskar, friser samt romer och sinti. Tyskland har under sitt ordförandeskap för *International Holocaust Remembrance Alliance* 2020 verkat för att stärka roma- och sintifolkens rättigheter. De nationella minoriteterna åtnjuter skydd enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och rådets stadga om minoritetsspråk, vilka Tyskland har ratificerat. Minoriteterna åtnjuter också stöd på kommunal, delstats- och federal nivå för att skydda och bevara språket och den kulturella identiteten.

26 procent av befolkningen var av utländsk bakgrund 2019, det vill säga hade minst en utrikesfödd förälder. Den största etniska gruppen utgörs av tre miljoner människor med turkiska rötter. Sammanlagt var drygt elva miljoner människor med utländskt medborgarskap bosatta i Tyskland 2019.

Sedan 1 maj 2018 finns en samordningsfunktion på federal nivå som med hjälp av oberoende experter bistår den federala regeringen med framför allt insatser för bekämpning av antisemitism.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Hbtqi-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna har stärkts successivt under senare år. Sedan 2017 har samkönade par rätt att ingå

äktenskap och att gemensamt adoptera barn. Sedan 2013 är det möjligt att för intersexuella barn underlåta den annars obligatoriska registreringen av kön i födelseregistret, om det vid barnets födsel inte anses möjligt att medicinskt bestämma barnets kön. Sedan december 2018 erkänns även ett tredje kön juridiskt.

Den tyska diskrimineringslagen omfattar varken sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. En grundlagsändring i denna riktning diskuteras dock inom regeringen.

Generellt finns en stor social acceptans i samhället för hbtqi-personers lika rättigheter. Inom många delar av samhällslivet innehar hbtqi-personer offentliga positioner. Samtidigt har antalet hatbrott riktade mot hbtqi-personer ökat. År 2020 rapporterades 782 hatbrott mot hbtqi-personer, vilket motsvarar en ökning med 36 procent jämfört med 2019. Mörkertalet bedöms vara stort.

Tvångssteriliseringar av transpersoner förbjöds 2011. Den federala föreningen *Trans** riktar kritik mot regeringen för att transpersoner som utsattes för tvångssterilisering i Tyskland mellan 1981 och 2011 varken har fått en ursäkt eller kompensation.

Flera människorättsorganisationer har riktat kritik mot att ingrepp mot barn och vuxna med intersexvariationer riskerar att inskränka deras mänskliga rättigheter. Kritiken riktas särskilt mot ingrepp som utförs på barn vilka påverkar dem hela livet och där barnen ofta är för små för att kunna ge samtycke. Regeringen har åtagit sig att initiera lagstiftning före mandatperiodens slut (september 2021) om att ej återställbara operationer endast får göras i livshotande situationer. *Amnesty International* kritiserar regeringen för att lagstiftningen ännu inte kommit på plats.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Asylsökande fördelas mellan de sexton förbundsländerna baserat på folkmängd och skatteintäkter. Ansvaret för asylprövningen ligger på central federal nivå och förbundsländerna ansvarar för mottagning, återvändande och tillståndsprövning för asylsökande. Även migrationsdomstolarna är knutna till förbundsländerna, vilket kan leda till

olika regional rättspraxis. Minderåriga har rätt till skolundervisning under tiden asylansökan behandlas. Personer som beviljats asyl har generellt rätt att omedelbart ta anställning eller starta företag, men under asyltiden är möjligheten att arbeta begränsad av vissa krav. Asylsökande och flyktingar har tillgång till integrations- och språkkurser.

I augusti 2019 trädde lagen om "ordnat återvändande" i kraft, vilken ger regeringen utökade befogenheter för att återföra asylsökanden som fått avslag på sin ansökan eller saknar skyddsgrund. Lagen förenklar processen att frihetsberöva personer som anses utgöra ett säkerhetshot mot samhället i förebyggande syfte, i avvaktan på utvisning. Därtill har graden av misstanke sänkts. Asylsökanden kan även tas i förvar för att säkerställa att de infinner sig till möten av betydelse för deras prövningsprocesser. Lagen har mött stark kritik från såväl oppositionen som från ledande människorättsorganisationer.

Personer som sökt asyl och fått avslag men ändå inte kan återföras till sina ursprungsländer får en så kallad *tolererad vistelse*, vilken ger rätt till att arbeta och genomgå utbildning. Genom en lagändring 2019 kan rätten till tolererad vistelse dras in om personen eller en familjemedlem gjort sig skyldig till brott eller haft samröre med en kriminell organisation.

Möjligheten för personer med skyddsbehov, men utan flyktingstatus, att återförenas med sina familjer i Tyskland har varit föremål för omfattande politisk debatt. Från och med den 1 augusti 2018 ges 1 000 personer varje månad möjlighet till familjeåterförening.

För att beviljas tyskt medborgarskap krävs med få undantag att individen avsäger sig sitt tidigare medborgarskap. *Freedom House* kritiserar regeringen för detta krav. Nära åtta miljoner utrikesfödda invånare saknar tyskt medborgarskap och de vuxna saknar därmed rätten att rösta i förbundsdagsval.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Det finns en lag som skyddar funktionsnedsattas rättigheter och förbjuder diskriminering av personer med fysiska eller kognitiva funktionsnedsättningar i arbetsliv, skola, hälso- och sjukvård och annan samhällsservice. Lagens utgångspunkt är personer med

funktionsnedsättnings likaberättigade deltagande i samhällslivet. En rad åtgärder har genomförts för att förbättra det dagliga livet för personer med funktionsnedsättning såsom transporthjälp, yrkesutbildning och bidrag till arbetsgivare för anställning. Regeringen har utsett en ombudsman för personer med funktionsnedsättning. Liknande institutioner finns i förbundsländerna och i kommunerna. Likväl rör cirka en fjärdedel av de cirka 3 600 klagomålen till landets antidiskrimineringsbyråer upplevd diskriminering i arbetet och vardagen på grund av funktionsnedsättning.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är sedan 2017 omsatt i tysk lag. Denna inbegriper tidigare diagnostisering, bättre och förenklad tillgång till rådgivning och rehabilitering, ökade möjligheter till växling mellan jobb och utbildning samt utökade rättigheter för personer med funktionsnedsättning som arbetar inom den privata sektorn. Lagen kompletteras med en nationell handlingsplan.

Myndigheter och privata företag med fler än 20 anställda ska ha minst fem procent anställda med svår funktionsnedsättning, annars måste de betala en särskild avgift till staten. Arbetsgivare ska ta särskild hänsyn till kvinnor med funktionsnedsättning.

Rätten att rösta i förbundsdagsval omfattar sedan 2019 också de cirka 80 000 personer med svår funktionsnedsättning som har en ledsagare dygnet runt, samt de som inte kan hållas juridiskt ansvariga för brottsliga gärningar. Lagändringen föregicks av att den federala författningsdomstolen underkände den föregående lagstiftningen.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Tyskland

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Tyskland. Ambassaden har haft ett tydligt jämställdhetsfokus i detta arbete och bland annat uppmärksammat pressfrihet och kvinnors utsatthet för hat på nätet, samt människohandel för sexuellt utnyttjande.

Vid senaste granskningen av Tyskland i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) 2018 lämnade Sverige fyra rekommendationer till Tyskland. De avsåg utvidgning av rätten till att återgå till heltidsarbete efter föräldraledighet, borttagande av förbudet om information och reklam om genomförandet av aborter, införandet av en barnombudsman, samt uppmaning om ekonomisk kompensation för transpersoner som tvångssteriliserats 1981–2011. Tyskland accepterade den första rekommendationen och noterade övriga tre.

Det finns ett flertal FN-organ på plats i landet, bland annat ILO, UNHCR, IOM och Världslivsmedelsprogrammet.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 1973. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet ratificerades år 1993 respektive år 1992.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 1973. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte undertecknats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1969.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1985. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2002.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*

ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1992. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2004. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2009.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2009.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2009.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1953. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1969.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* ratificerades år 2000.

Regionala instrument

Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR)* ratificerades år 1952.

Ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter, *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, ratificerades år 1997.

Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk, *European Charter for Regional or Minority Languages*, ratificerades år 1998.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), *Council of Europe*

Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, ratificerades år 2017.